

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

KATILIM BANKALARI VE TÜRKİYE'DEKİ İLGİLİ MUHASEBE MEVZUATININ İNCELENMESİ

¹Ayşe Nilgün ERTUĞRUL
²Yağmur KÜÇÜKŞAHİN

Özet

Katılım bankalarına (ya da faizsiz finans kuruluşlarına) ilişkin mevzuatın geliştirilmesi, ekonomik dünyanın sınırsızlığının bir gerekliliğidir. Dünyadaki yüksek petrol arzını ve altın gibi değerli madenleri çoğunlukla elinde bulunduran İslam Ülkeleri ile ticaretin geliştirilebilmesi ve Türkiye'deki vatandaşların ve yatırımcıların çoğunluğunun dini inancının İslâmiyet olması, bankalarla çalışmak istemeyen insanların yatırımları için bir alternatif sunmayı gerektirmiştir. Dolayısıyla katılım bankalarının faaliyetlerinin yeterli ve işler düzeyde olması önem arz etmektedir. Katılım bankalarını geleneksel bankalardan ayıran en önemli özellik faizsiz olarak sadece kârdan elde edilen paydır. Bu kuruluşlarda faiz harici gelir elde etme ve müşterisine faizsiz gelir kazandırma özelliği olduğundan geleneksel banka mevzuatından farklı bir ölçüte ihtiyaç duyulmuştur. Çalışmamızda, katılım bankalarının gelişiminden, geleneksel bankalarla olan farklılıklarından ve konu ile ilgili literatürden bahsedilmiş ve faizsiz finans kuruluşları için muhasebe ve denetim mevzuatına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankaları, Faizsiz Finans, Muhasebe Standartları

A Review of Participation Banks and Relevant Accounting Legislation in Turkey

Abstract

The development of legislation regarding participation banks (or interest-free financial institutions) is a necessity of the limitlessness of the economic world. Islamic Countries hold the world's high oil supply and precious metals such as gold. Since most citizens and investors in Turkey are Muslim, they can be included in this group. The growth of trade with these countries necessitated offering an alternative for the investments of people who do not want to work with banks. Therefore, the activities of participation banks must be sufficient and functional. The most crucial distinguishing participation banks from traditional banks is the interest-free profit share. Since these institutions have the feature of generating non-interest income and earning interest-free income to their customers, a different criterion was needed from the traditional bank legislation. Our study mentions the development of participation banks, their differences with conventional banks, and the relevant literature. The accounting and auditing legislation for interest-free financial institutions is also emphasized.

Keywords: Participation Banks, Interest-free Finance, Accounting Standards

¹ Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Muhasebe ve Finansman ABD, ayse.ertugrul@medeniyet.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7960-2789

² Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İşletme Bilim Dalı, gunduz_yagmur@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-1610-6163

GİRİŞ

Bir faizsiz finans kuruluşu olarak “Katılım Bankaları” dünyada ilk kez Mısır Arap Cumhuriyeti’ndeki Mit Gamr kasabasında 1960’lı yıllarda uygulanmıştır. Bu kuruluşlar, eski Mısır Devlet Başkanı Cemal Abdul Nasır zamanında her bankanın devlet yönetimi altına girmesine karşı olarak öne çıkan bir denemedir. Mısır’da yaşayan köylü kesimin tarım ve ticarete yönelik ihtiyaçlarına cevap vermek için gelişen bir stil, kâr ve zarar ortaklığı ve finansal kiralama türünden finans süreçlerini bir başlık altında buluşturan bir banka olarak temelleri atılmıştır. Körfez ülkeleri, petrolden kazandıkları çok miktarda paralarını batılı bankalar yerine kendi inançlarına uygun olan katılım bankalarında tutmayı tercih etmekteydiler. İslam düşünürleri, prensiplerine uyacak banka çeşidini çok uzun süre tartışmış ve araştırmışlardır. Bu tartışmalar sonucunda kâr ve zarara katılma prensibine göre fon toplayan ve kullandırabilen bankaların kurulabileceği sonucuna ulaşmışlardır. “İslam Kalkınma Bankası”, modern bankacılık prensibiyle kurulmuş olan ilk bankadır. Türkiye 1975 yılında bu bankanın kurucu ortaklarından olarak faizsiz finans uygulamasıyla ilk kez tanışmıştır. Katılım bankaları, halkı müslüman olan ülkelerde, dini inanç faktörü ile faizi kullanmayan ve çok miktarda parasını yastık altında tutan insanların, ekonomiye yararı olmadan saklanan atıl paralarını ekonomiye kazandırmak için yeni bir bankacılık çeşidinin doğmasını sağlamıştır (Özkan, 2012: 1).

Finansal sistemde bankalar ve faizsiz finans kuruluşları (katılım bankaları) bazı yönlerden aynı görünebilir ancak farklı düzen ve süreçler de mevcuttur. Katılım bankaları stratejisini İslam Dini ile belirlenen kurallara göre yapmaktadır. Katılım bankası süreci, müslüman banka müşterilerinin ihtiyaçlarını ve taleplerini karşılamak için oluşturulmuştur. Geleneksel banka sektörünün tamamen faiz sistemi ile yönetilmesi müslüman olan müşterileri katılım bankalarına yöneltmiştir (Kaytancı vd., 2013: 801).

Türkiye Katılım Bankaları Birliği’nin yayınına göre, “2020 yılında katılım bankacılığı toplam aktifleri yüzde 54 büyüme gösterirken, konvansiyonel bankaların yüzde 36 büyüme gösterdiği belirtildi. Sektörden alınan pazar payı ise 2019’da yüzde 6,3 iken 2020 yılında bu oran yüzde 7,2’ye yükseldi” (TKBB).

Faizsiz finans kuruluşlarının sektördeki payını arttırmaya yönelik çalışmalar yaptığı bilinmektedir. Buna ilişkin olarak mevzuat güçlendirilmektedir. 2019 itibarıyla yayınlanan ilgili tebliğ ve talimatlar şu şekilde sayılabilir:

2019 yılında, Faizsiz Bankacılık İlke ve Standartlarına Uyuma İlişkin Tebliğ yayınlanmıştır. 2020 yılında ise Finansal Tüketicilerden Alınacak Ücretlere İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Tebliğ (Sayı: 2020/7); Finansal Tüketicilerden Alınacak Ücretlere İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Tebliğe (Sayı: 2020/7) İlişkin Uygulama Talimatı; Mevduat ve Kredi Faiz Oranları ve Katılma Hesapları Kâr ve Zarara Katılma Oranları Hakkında Tebliğ (Sayı: 2020/3) ve 2021 yılında, Faizsiz Bankacılık İlke ve Standartları Kapsamında Müşterilerin ve Kamuoyunun Bilgilendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ yayınlanmıştır.

1. LİTERATÜR TARAMASI

Konuya ilişkin literatür taramasında katılım bankalarının Türkiye’ye girişi, gelişmesi ve nasıl ilerledikleri araştırılmıştır.

Kartal (2019), makalesinde Türkiye’de bulunan katılım bankalarının standart düzenlemelere ne ölçüde uyduğunu incelemiş ve bazı düzenlemelerin yapılarak AAOIFI standartlarına uyacağı görüşünü paylaşmıştır. Çalışmada, Türkiye’de katılım bankalarının 2019 Ağustos ayı ile %5,9 oranında banka sektöründe paya sahip olduğu ve bu pay oranın istenilen oran olmadığı belirtilmiştir. Çalışmada, 2019 yılında yayınlanan “Faizsiz Bankacılık İlke Ve Standartlarına Uyuma İlişkin Tebliğ” incelenmiş ve bununla beraber danışma komiteleri için altyapının güçlenmesini, gelecekte bu oranın artırılması için yeni çalışmalar yapılması gerektiğini, finans kuruluşlarının yeni düzenlemelere ihtiyacının olduğunu ve tebliğ üzerinde geliştirilmeler yapılabileceğini savunmuştur.

Ağkan (2018), katılım bankaları faiz kullanmamak için paraları atıl kalan halkın paralarını değerlendirmek için oluşturulmuş bir ihtiyacı karşıladığı için sektörde tutunduğunu, özel girişim kurumlarının yatırımlar için benimsendiğini savunmuştur. Ağkan, çalışmasında şu tespitleri yapmıştır: Katılım bankalarının kısa sürede faizsiz oldukları için genişlediği görülmüştür. Bu büyümeyi gören kamu kurumları da katılım bankaları açmaya başlamıştır. Türkiye’de ilk kez Özel Finans Kuruluşları adı ile faaliyete başlayan kuruluşlar, en çok Retro-dolarların Türkiye’ye gelmesini sağlayarak ülke ekonomisine büyük katkıda bulunmuştur. Bununla birlikte 2001 ve 2008 krizlerini çok az zarar ile geçirmeleri de ülkemizin ekonomisi için büyük önem taşımaktadır. Ülkemizin katılım bankaları ile UMS ve tek düzen hesap planı kapsamında kayıt edilmesi ve finansal tabloların hazırlanması TTK için zorunluluk içermektedir. Fakat bunlar ile birlikte TKBB’nin açısından AAOIFI şer’i düzenlemeleri ile yapılmış ve dağıtılmıştır. Bu düzen UMS’nin yetmediği zamanlarda kullanılmaktadır. BDDK ve AAOIFI tarafından incelenen ve Türkçe’ye çevrilen ve İslami kurumlarda gönüllü olarak kullanılan bu düzenlemelerin uygulanması katılım bankalarının önü açılacaktır.

Canbaz (2013), incelemiş olduğu tablolar ile katılım bankalarının sektördeki yerinin %10 olduğunu, diğer geleneksel bankalarının sektördeki payının ise %90 olduğunu tespit etmiştir. Faizsiz finans kuruluşlarının yerinin çok az oranda olduğunu, sektördeki paylarını arttırmak için geleneksel bankalar ile rekabet edebilir düzeye çıkmaları gerektiğini iletmiştir. Kamu kurumlarının da sektöre girmesi ile katılım bankalarına olan güvenin arttığı da gün yüzüne çıkmıştır. Faizsiz finans kuruluşlarının gelişebilmesi için ortakların paylarını biraz daha az olması gerektiğini veya bankaya daha çok öz sermaye yatırımları gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca katılım bankaları için ATM, şube ve banka sayılarını arttırarak büyümede hızlanacaklarını savunmuştur.

Kaytancı, Ergeç ve Toprak (2013), katılım bankaları ürünlerini araştırmışlar ve banka müşterileri ile Eskişehir’de anket araştırması yapmışlardır. Anket araştırması sonucunda gelir düzeyi arttıkça katılım bankası müşterilerinin memnuniyet oranının düştüğü, beklentilerini karşılamadığı, gelir seviyesi düştükçe beklenen getirinin yeterli bulunduğu sonucu çıkmıştır. Araştırmada, müşteri memnuniyeti için

çağrı merkezinden de bahsedilmiştir. Son zamanlarda müşteri hizmetleri de bankalar için ayrıcalık haline geldiği, bankasından memnun olan müşteriler etrafında bulunan insanlara çalıştıkları bankaları önerdikleri, eğer bankasından memnun olmazsa bankasını şikâyet ettikleri belirlenmiştir. Başarılı bir yol izlerken çağrı merkezinin kaliteli olması da bankalar için ayrıcalık sağlayan uygulamalar başında yer aldığı, bankaların gelişmesi için müşteri memnuniyetine öncelik vermeleri gerektiği savunulmuştur.

Özkan (2012), katılım bankalarının kriz zamanlarında olumlu duruşlarıyla ve genel olarak ekonomiye olan olumlu katkıları ile değerli bir yapıda olduğunu ancak buna rağmen yeteri kadar bilinmediği için hak ettiği konumda olmadığını iletmiştir. Türk halkına, katılım bankası ilkelerinin tanıtılması gerektiğini savunmuştur.

Sarkınç ve Poyraz (2018)’de yaptıkları çalışmada, “Katılım bankalarına yönelik yatırımcı algısının” ölçülmesi amacıyla Çorum ilindeki yatırım bankası yatırımcılarına anket uygulamışlardır. Bu çalışma sonucunda, yatırımcıların çoğunluğu, İslam’a uygun ve faizsiz olması, kredi kullanımında nakit paranın yer almaması, ürün çeşitliliğinin fazla olması nedenleriyle tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

2. KATILIM BANKALARI

Katılım bankalarını geleneksel bankalardan ayıran en önemli özellik faiz dışında elde edilen yatırım kârıdır. Literatürde kâr, ürünün üretimi, hizmetin yerine getirilmesi ya da alım-satım işlemi sırasında katlanan maliyet ile o varlığın veya hizmetin satış fiyatı arasındaki fark olarak tanımlanır. Bu fark, bir işlemde sonra doğduğu ve faaliyetin (ticaretin) sonucu olduğu için dinen meşrudur. Kârın meşru olmasının en önemli sebebi ticari olmasıdır. Ticareti yapan taraflar eğer kâr elde etmez ise hemen bu işi bırakırlar. Ticaretten kâr elde edemeyen ticaret sahibi kâr elde etmezse o işi devam ettirmeyecektir. Bu sebeple ticaretten doğan kâr meşru kılınmıştır. Faizsiz finans kuruluşları için kâr; İslami kurallara uygun olan ürün ve hizmetlerden elde edilen gelire denmektedir. Katılım bankaları, faizsiz finans kuruluşu ya da İslami finans kuruluşu isimleriyle de literatürde yer almaktadır.

Faiz kelimesi Arapça’da feyezana sıfatından türemiştir. Feyezana; taşkın, istenmeyen anlamına gelmektedir. Kuran-ı Kerim ise faizi “riba” olarak adlandırmıştır. Türkçe’de ise faiz bir paranın kullanılması ve işletilmesi için ödünç verilmesi karşılığında alınan fazlalık, kâr anlamlarını taşımaktadır. Yapılan veya yapılacak bir işlemde faizin olup olmadığını anlamak için iki durum söz konusudur. Bunlar; “İlgili işlem katlanarak çoğalıyor mu?” ve “değerin ticarete konu edilen taraflar arasında eşit dağıtılmış mı?” Mal ve para karşılaştırıldığında mal için değer varken, paranın öz değeri yoktur (Şahin, 2019: 8-9).

Katılım bankası görüşü ülkemizde ve tüm dünyada önemini her geçen zaman arttırmakta ve büyümektedir. 18. yüzyılda Batı Avrupa’da, reformların getirmiş olduğu zorlu süreçlerden korunmak için faizsiz finansman kurumu özelliklerini taşıyan “dostluk cemiyetleri” kurulmuştur. 1793 yılından sonra İngiltere’de 7000’den fazla dostluk cemiyeti olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca İngiltere’de halen faiz gözetmeyen yardımcı kuruluşların varlığını sürdürdüğü de bilinmektedir.

Osmanlı Devleti'nde ilk faizsiz finansman uygulamaları para vakıfları adı altında “vakf-ı nukud” veya “evkaf-ı nukud” kuruluşları ile başlamıştır. Para vakıflarında hayır yapmak için toplanan paralar fonu, Karz, Mudarebe, Murabaha ve Bidaa gibi uygulamalarla işletiliyor, bu fonlardan elde edilen kâr payı vakıfta hayır amaçlı kullanılıyordu. Bu yöntemler, 1500 ve 1600'lü yıllarda Osmanlı İktisadi sürecinde önemli bir yöntemdir. Ancak geçmişte birçok ürün kullanıldığı gibi, bazı ürünlere de rastlanılmamaktadır (Canbaz, 2013: 3-5) .

Katılım bankası, sermayesine ek olarak yurt dışından ve yurt içinden özel cari hesaplar ve kâr ve zarara katılma hakkı veren hesaplar yoluyla fon toplayıp ekonomiye fon tahsis etmek amacıyla faaliyet gösteren ve toplanan fonları mevzuatında belirtilen yöntemlerle, her çeşit zirai, ticari faaliyetlerin ve hizmetlerin finansmanında, ortak yatırımlarda, yurt dışı teminat mektubu verilmesinde, ihracat ve ithalatın finansmanında, yatırımlara ilişkin ekipmanların temin edilip, firmalara taksitle satılması veya kiraya verilmesi gibi hususlarda kullandırabilen mali kuruluştur (Arabacı, 2007: 3).

Katılım bankaları, ilk kez 4389 sayılı Bankalar Kanununda “Mevduat toplama yetkisi bulunmayan ancak özel cari hesaplar ve kâr zarar katılma hakkı veren hesaplar yoluyla fon toplayan, ekonomik faaliyetleri ekipman ve emtia temini veya kiralanması veya ortak yatırımlar yoluyla finanse eden kurumlardır” şeklinde tanımlanmaktadır. 5411 sayılı Bankacılık Kanununda ise “Bu kanuna göre cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullanırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleri” şeklinde tanımlama yapılmıştır.

Katılım bankaları, kendi sermayelerine ek olarak yurt içinden ve yurt dışından Türk Lirası ve yabancı para cinsini kullanarak cari hesap ve kâr/zarara katılma yoluyla fon toplamakta, topladığı fonları da ekonomik faaliyetlerde kullanmaktadır. İşlemlerinde faiz ile ilgili hiçbir gelir kullanmamaktadır. Katılım bankaları, dini inançları nedeniyle bankaya yatırılmadan, yurtiçinde ve yurt dışında altın, döviz, bina, arsa gibi tasarrufların yastık altında atıl şekilde saklanan gelirlerin, üretim sürecine sokulmasıyla elde edilen kâr-zarar ortaklığı anlayışı ile faaliyette bulunan kurumlardır. Faizsiz finans modelinde; iş ortaklığı, faktoring, finansal kiralama gibi yöntemler bulunmaktadır. Bu modeller katılım bankası ile hayata geçmiş ve kendine özgü yöntemlerdir. Katılım bankaları, hukuki yapı olarak anonim şirket durumunda kurulur ve ticari amaçlarını uyduğu sürece bütün bankacılık işlerini yapabilir. Faizsiz finans kuruluşlarının çalışmaları tamamen kâr-zarar ortaklığına ve ticari kazançta dayanmaktadır. Katılım bankaları, çeşitli faaliyetleri ile mali sektörde bulunan, gerçek ekonomiyi tasarruf eden ve bankacılık hizmetleri sunmakta olan bankalardır. Bankacılık hizmetlerinin yanı sıra, tasarruf sahiplerinden toplanan fonlar, faizsiz bankacılık ilkelerine göre sektöre aktarılmakta ve kâr/zarar tasarrufları olarak sahipleri ile paylaşılmaktadır.

5411 sayılı Kanun ile katılım bankaları kâr-zara toplanan katılma fonlarının şartlarına göre hesap değerlerinin ve özel cari hesaplarının 50 bin TL'ye kadar olan kısımları Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu kapsamına alınmaktadır. Ancak bu durum tasarruf sahiplerinin riskini azaltmamaktadır. Yani katılım bankaları tasarruf sahiplerinden topladıkları paralar karşısında geleneksel bankalardan farklı olarak

getirileri güvencede değildir. Çünkü katılım bankalarında sadece fonların katılma oranları kadar anlaşılmakta, bunların dışında bir getiri sözü verilmemektedir. Tasarruf sahipleri, katılım bankalarına ortak olmakta ve faaliyetlerin sonucunu beraber karşılamaktadır. Bu sebeple, tasarruf mevduatı sigorta fonu uygulaması, faizsiz finans kuruluşlarında toplanan fonların geri ödenmeme riskine karşılık riski azaltan bir durum niteliğindedir (Özulucan ve Özdemir, 2010: 5-7).

Faizin İslâm dininde yasak olması, belli bir kesimin tasarruflarını geleneksel bankalara yatırmaması sonucu altınlarının, dövizlerinin ve bazı yatırımlarının atıl şekilde kalmasına sebep olmuştur. Bu gibi sebeplerden bu durumu önlemek için faizsizlik anlayışına bağlı işleyen, halkın ellerinde bulundurdıkları sermayeyi ülkenin kullanması için kullanan finansal kurumlar Türkiye’de de kurulmaya başlamıştır.

1975 yılında İslam Kalkınma Bankası’nın kurucu üyeleri arasında bulunan Türkiye 1984 yılında sermaye payını arttırmış ve büyük ortaklardan biri haline gelip üye bulundurma hakkına sahip olmuştur. Böylece Türkiye, 56 İslam ülkesinin arasına girmiş; özel sektörün teşviklerinden yararlanabilme, finans tekniklerinden yararlanabilme fırsatını yakalayan finans kuruluşlarından biri konumunu almıştır. 1980’li yıllara kadar yurtdışındaki ekonomik politikaları takip etmeye başlayan Türkiye, bu tarihten sonra dünyaya açılmayı hedefleyen ihracat ile büyüme sistemi geliştirmeye başlamıştır. Böylece, dünyada var olan yeniliklerin ekonomi alanında ülkemize kazandırılmasını sağlamıştır. Bu yeni bankacılık anlayışının amacı; ekonomiye katılmayan atıl durumdaki sermayenin saklandıkları yerden çıkarılıp İslam esaslarına uygun şekilde ekonomiye kazandırılması olmuştur.

Türkiye’de uygulanma biçimi ile katılım bankaları için sadece İslâmi Banka olarak nitelendirmek doğru olmamaktadır. Bu kuruluşlar tam anlamları ile katılım bankası olarak iş yapmaları beklenmektedir. Katılım bankaları, geleneksel bankalarda farklı olarak yasalar ve kanunlar içinde fon toplama ve fon bulundurma da faiz kullanmaz; ancak diğer bütün bankacılık işlemleri yapabilirler.

Banka sektöründe 2005 yılında faaliyete başlayan katılım bankaları daha öncesinde farklı unvanlar ile banka kurumları arasında faizsiz işlemler yapmaktaydı. Banka sektörünü girmeden önce ve sonra da faaliyetlerine müşterilerine faizi sunmadan kâr payı adı ile işlemlerine destek olmaktadır. Faizsiz finans kuruluşları faize yer vermemektedir. Ekonomik hayatta fon toplama ya da fon kullandırma ile yürütülen ortaklıklar ve ticari işlemlerden yola çıkarak hayatta kalmaktadır (Gökçen ve Gönen, 2017: 61). Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları şunlardır: Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş., Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş., Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş., Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş., Vakıf Katılım Bankası A.Ş., Ziraat Katılım Bankası A.Ş.

2.1. Faizsiz Finans Kuruluşlarına İlgili Sebepleri

Faizsiz finans kuruluşlarının doğma sebepleri olarak, İslamiyet’te faizin haram olması, Arap ülkelerindeki petrol kazançlarının değerlendirilmesi, sosyal statü farklarının azaltılması, atıl kaynakların ekonomiye kazandırılması, üretimsiz paranın zaman değeri yerine ekonomik bir oluşuma ortak olma anlayışı gösterilebilir. Söz konusu ilgi sebepleri aşağıda açıklanmıştır:

- **İslamiyet'te faizin haram olması**

İslâm dini ekonomik hayatta en çok faizin üzerinde durmaktadır. Kuran-ı Kerim ile faiz (Riba) kesin olarak haram kılınmaktadır. Faizli borç veren kişi hak ettiği paradan daha fazla alacak ve borç alan kişi aldığından çok daha fazla para ödeyecektir. Bu şartlar İslam dininin hükümlerine uymamaktadır.

“Kur’ân-ı Kerim’de faizle ilgili âyetler dört grupta toplanabilir. Nüzûl tarihleri farklı olan bu âyetler, faizin yasaklanmasında tadrîcî bir yol takip ederek faize karşı önce sitem ve ta’rizde bulunmuş, daha sonra açık ve kesin bir ifade ile onu yasaklamış ve faizde ısrar etmenin Allah’a ve resulüne bir nevi savaş açma olduğunu bildirerek veya faiz uygulamasının farklı yönlerine dikkat çekerek bu yasağı teyit etmiştir” (TDV, 2021). Buna göre, Kur’ân-ı Kerîm’de faiz ile ilgili yasaklayıcı ayetlerin yer alması ile birlikte, İslami kurallara göre yönetilen ülkelerde ve toplumlarda kazancın faizli olmasına karşı önlemler alınmıştır.

- **Arap ülkelerindeki petrol kazançlarının değerlendirilmesi**

1974 yılından itibaren petrol fiyatlarının yükselişte olması petrol üreten ülkelerin ve Orta Doğu ülkelerinin dövizlerinin birikmesine yol açmıştır. Petrol fiyatlarının artması, petrol ithal eden ülkelerin, petrol giderlerini arttırmış, bu ülkelerin diğer alanlara yönelmesini engellemiştir. Bu durum, petrol ihraç eden ülkeleri, petrol üreten ülkelerde biriken kaynakları ülkelerine çekmek için çok fazla çaba harcamalarına neden olmuştur. Bazı tasarruf sahipleri batı dünyası finans sistemini kullanırken bazı sermaye sahipleri faizsiz sistemlerde “kâr-zarar” kavramını kullanarak yatırım yapmak istemişlerdir (Doğan vd., 2017: 179). Bu sebeple 1974 yılında İslam Kalkınma Bankası kurulmuştur. İslami Kalkınma Bankası ile birlikte diğer İslam ülkeleri de faizsiz esasa dayanan bankalar kurmaya başlamışlardır. Böylece hem faize karşı duyarlı kişiler tasarruflarını yatırım yapma hem de atıl kalan paralarını değerlendirme fırsatı bulabilmişlerdir. İslam Bankacılığının doğuşuna etken sebepler bu şekildedir.

- **Sosyal statü farklarının azaltılması**

Katılım bankalarının doğuşu için dini ve ekonomik sebeplerin yanında sosyal nedenler de etkili olmuştur. Toplumun oluşumu bireyler sayesinde gerçekleşmektedir. Bireyler, her toplumda farklı statüler de görülür. Zengin, fakir, çiftçi, esnaf gibi pek çok sınıf bulunur. Bu sınıflar, toplum içinde birbirleri ile etkileşim halindedir. İyi bir toplum için bütün sınıfların birbiri ile iyi anlaşması gerekir. Ancak sınıflar arası barışın sağlanması toplumsal adalet ile sağlanabilir. Faizsiz bankalar bu noktada devreye girer ve sınıflara bakmadan adaletsizliği ortadan kaldırmak için çalışırlar (Sarkınç ve Poyraz, 2018: 435). Katılım bankaları, faiz ile birlikte mal varlıklarını arttırmanın önünü kapatır ve faydalı bir kurum olarak çalışmayı önemser.

Faizsiz bankacılık, sermayenin gerçek ekonomi ortamlarında değerlendirilmesi sonucunda iş imkânları sağlamakta, üretim unsurlarını faaliyete geçirmektedir. Böylece zengin ve fakir ayrımı yapmadan adaletsizliği gidermek için çalışmaktadır. Bu açıklamalardan çıkarılacak sonuç; sosyal barış, toplum bütünlüğü, güçlü ekonomiler kazanma yolunda faizsiz finans kuruluşlarının bulunması güçlü bir adımdır.

3. KATILIM BANKALARI VE MEVDUATA DAYALI BANKALAR AYRIMI

Temelde finans kuruluşu olması özelliğine sahip olan bankalar ve katılım bankaları yukarıda açıklanan sebeplerle birbirinden ayrılmaktadır. Benzerlikler ve ayrımlar aşağıda açıklanmıştır:

3.1. Bankalar ve Katılım Bankaları Arasındaki Benzerlikler

Her iki bankada devlete karşı sorumludurlar ve bağımlıdırlar. Bunun nedeni; kurulmaları ve işlem yapabilmeleri için özel izin, işlemlerin ve ekonominin denetlenmesi için yönetime karışma yetkisi şeklinde benzer kurallar bulunmasıdır. Her iki banka çeşidinde müşterilere davranış durumları birbirine benzemektedir. Bankalara dışardan bakan ve bilgisi olmayan bir kişi inceleme yaptığında mali tablolar ve bilançonun içeriği açısından benzer noktaları olduğunu görebilecektir. Ayrıca mali tablolar ve bilanço açısından bakıldığı zaman tek benzerlik gösteren banka çeşidi katılım bankalarının olduğu söylenebilir. Nakit işlemler için aracı kurum, tasarruf emanet edebilme, bilgi satma çeşitlerinde işlemlerin tamamı da hem geleneksel bankalar hem de katılım bankaları tarafından yapılabilmektedir. Karşılanan hizmetler ve ürünler kıyaslandığında çok sayıda benzer işlem bulunmaktadır. Tasarruflarını yatırım yapmak isteyen kişilere yardım etmek, finansmana ihtiyacı bulunan kişilere ihtiyaçlarını karşılamak, şahsi ya da tüzel ihtiyaçlarını gidermek için çözümler sunmak en önemli faaliyetlerdir (Ustaoğlu, 2014: 58).

3.2. Katılım Bankaları ve Mevduata Dayalı Bankalar Arasındaki Farklar

Katılım bankaları, günümüzde Türk Bankacılık Mevzuatına uygundur ayrıca Uluslararası Faizsiz Bankacılık Kanunu’na uyumlaştırılmaya çalışılmaktadır. Katılım bankasının anlamı sadece faizin çıkarılıp yerine kâr kelimesinin getirilmesi demek değildir. Bu kuruluşlarda yer alan faaliyetlere farklı bir açıdan bakmak gerekir; paranın ekonomik ürün gibi alım satım işleminin önüne geçmiş olduğu görünmektedir. Katılım bankaları, tasarruf sahiplerinden fon toplarken kâr-zarar ortaklığı ve vadeli satışlar içeren ekonomik işlemler yapmaktadır. Faizsiz finans kuruluşlarında para unsuru ile fon toplama işlemleri, ekonomik yöntemler diğer bankalardan farklılık gösterir. Bankalar para ticaretiyle birlikte hizmet verirken, katılım bankaları bu hizmetler ile birlikte farklı ürünler içinde ticaret yapmaktadır. Mevduat bankaları ve faizsiz finans kuruluşları arasında bulunan en büyük fark paraya verilen anlamlardır.

Mevduat bankaları olasılık üzerine işlem yaparlar, faizsiz finans kuruluşları ise o an için işlem düzenlerler. Mevduat bankaları, fon sahiplerinden para aldıklarında parayı kullanır ve faiz geliri elde ederler. Bu gelirlerin belli bir oranını mevduat faizi şeklinde hesap sahiplerine ödemeyi öngörürler. Mevduatın kredi olarak kullanılması ile ortaya çıkan faiz gelirinin ne tutarda olacağı ve ortaya çıkacak gelirin tutarını tahmin etmek gerçeği vermeyecektir. Bankalar ise mevduatı kredi olarak verdiklerinde kredi alan kişilerin bu işlemde kâr edebileceklerini ve kârın belli bir oranını kendilerine ödeneceğini teyit etmektedirler. Vade sonunda kredi alan kişiler ya da kurumlar kâr elde edememiş ya da krediyi ödeyememiş bile olsa banka gerekli görürse alınan teminatlar ile birlikte anaparayı ve faiz alacağını da mahsup etmektedir.

Faizsiz finans kuruluşlarının diğer bankalardan ayıran bir özelliği de geleceğe yönelik ücret sistemleri yerine gerçekte kazanılan paranın dağıtılmasıdır. Bu süreçte ortaya çıkan para kâr veya zarar öncesinde belirlenen oranlarda ve şartlarda yatırımcı taraf ve banka arasında pay edilir, risk derecesi birlikte karşılanır. Faizsiz finans kuruluşları fon sahiplerine yatırmış oldukları paranın karşılığı öncesinde belli bir getiri taahhüdü verememekte, banka tarafından meydana gelen kârdan pay almaya hak kazanmaktadırlar. Banka, zarar ederse tasarruf sahibi ile birlikte zararı birlikte üstlenmektedirler (Sunbat, 2016: 44-45).

4. KATILIM BANKALARINDA MUHASEBE

KGK, 21.05.2019 tarihinde “Faizsiz Finans Muhasebe Standartlarını” yayınlamıştır. Bu standartlar, söz konusu kuruluşlara ek raporlama gerekliliklerine sebep olmuştur. “Zekât ve sadaka fonu” ile “karz fonu kaynakları ve kullanımları tabloları” bu yükümlülükler arasında sayılabilir. 2021 itibarıyla 22 adet faizsiz finans muhasebe standardı vardır.

Faizsiz finans muhasebe standartları, Finansal tablolarda genel sunum ve açıklama, mudârebe finansmanı, müşâreke finansmanı, selem ve alt selem, icâre ve icâre muntahiye bittemlik, zekât, istisnâ ve alt istisnâ, yatırım fonları, yabancı para işlemleri ve yurtdışındaki işletmeler, geleneksel finans kuruluşları tarafından sunulan faizsiz finans hizmetleri, varlıkların transferine ilişkin açıklamalar, bölümlere göre raporlama, konsolidasyon, iştiraklerdeki yatırımlar, gayrimenkul yatırımları, yatırım hesapları, murâbaha ve diğer vadeli satışlar değer düşüklüğü, kredi zararları ve ekonomik açıdan dezavantajlı taahhütler, yatırım vekâleti (el-vekâle bi'l istithmar), sukuk, pay ve benzeri araçlara yapılan yatırımlar, sukuk sahipleri için finansal raporlama, risk yedekleridir (KGK, 2021).

Bu standartlar, uluslararası karşılaştırılabilirlik, ekonomiye belirli ilkeler çerçevesinde katılım ve paydaşların doğru ve ihtiyaca uygun bilgiye ulaşımını sağlamak amacıyla gerekli ve yerindedir. Yukarıda katılım bankalarının dünya ve ülke ekonomisindeki yerinden bahsedilmiştir. Faizsiz Finans Kuruluşları (FFK) Standartları, diğer uluslararası muhasebe/finansal raporlama standartlarında olduğu gibi, standartlara yol gösterecek olan bir kavramsal çerçeve ile başlamaktadır.

FFK Kavramsal Çerçevenin yeri; “Fikhî hükümlere kesin uyum ilkesi” kapsamında standartların fikhî hükümlerden sapma gösteremeyeceği; “Bir işlem, olay veya durumla ilgili bir Faizsiz Finans Muhasebe Standardının bulunmaması” durumunda bu kavramsal çerçeveye başvurulacak olması şeklinde ifade edilmiştir. FFK kavramsal çerçevede, fikhî hükümlerin muhasebeleştirilmeden başlanarak uygulanacağını ifade eden “Finansal Muhasebe Amaçları” şöyledir:

- Tamamlanmamış işlemler ve diğer olaylardan kaynaklanan hak ve mükellefiyetler dâhil olmak üzere, ilgili tüm tarafların hak ve mükellefiyetlerini fikhî ilkelere ve hakkaniyet, açıklık ve etik değerlere uygunluk gibi fikhî kavramlara uygun olarak belirlemek.
- FFK'nın yönetim ve üretkenlik kabiliyetinin geliştirilmesine katkıda bulunmak ve FFK'nın kendi amaç ve politikalarıyla uyumunu, özellikle tüm işlem ve olaylarının fikhî hükümlere uyumunu teşvik etmek.

- Finansal rapor kullanıcılarına, finansal raporlar aracılığıyla FFK’larla yürüttükleri ilişkilerinde karar alma imkânı verecek faydalı bilgiler sağlamak.

Yine FFK Kavramsal Çerçeveye göre, raporlama da istisnai durumlarda dahi fihhi hükümlere uyumlaştırma ve düzeltmeler ile birlikte tam olarak İslami Kural ve İlkeleri uygun yapılmalıdır. Buna göre, finansal raporların amaçları doğrultusunda edinilmesi gereken bilgiler aşağıdaki şekilde sayılmıştır:

- FFK’nın fikhî hükümlere uygunluğu ve bu uygunluğu tesis etmeye yönelik amaçları hakkında bilgiler ile varsa yasaklanan gelir ve harcamaların nasıl kaydedildiğine veya nasıl ele alındığına ilişkin bilgiler
- FFK’nın ekonomik kaynakları ve ilgili mükellefiyetleri (ortaklarının veya başkalarının haklarını karşılamaya yönelik işletmenin ekonomik kaynakları devretme mükellefiyeti) ve işlem, diğer olay ve koşulların FFK’nın ekonomik kaynakları ve ilgili mükellefiyetleri üzerindeki etkisi hakkında bilgiler.

Bu bilgiler, öncelikle kullanıcının; FFK’nın sermayesinin, zararları ve iş risklerini karşılayabilecek yeterlilikte olup olmadığını, yatırımlarına ilişkin yapısal riskleri, mükellefiyetlerini ve operasyonel gerekliliklerini yerine getirmek için FFK’nın likidite durumu ile nakit bulundurma zorunluluğunun yeterli olup olmadığını değerlendirebilmesine yöneliktir.

- Zekâtın belirlenmesine yardımcı olacak bilgiler
- FFK’nın güvene dayalı sorumluluklarını yerine getirmesi hakkında bilgiler
- FFK’nın sosyal sorumluluklarını yerine getirmesi hakkında bilgiler.

Kavramsal çerçevede sunulacak finansal raporun kapsamında şunlar yer alır: “Finansal durum tablosu, gelir tablosu, nakit akışları, ortaklara ait özkaynaklardaki değişimler ve benzeri değişimleri gösteren tablo ve açıklamalar, muhasebe politikaları, açıklayıcı dipnotlar ve destekleyici tablolar.” Burada dikkat çeken nakit akışı ve özkaynak değişimi tablolarına sağlanacak bilginin geldiği yerin ifade edilmiş olmasıdır.

Buna göre ilgili bilgiler şunlardan edinilir:

- Nakit akış tabloları
- Ortaklara ait özkaynak değişim tabloları
- Zekât ve sadaka fonunun kaynakları ve kullanımları tabloları
- Karz fonunun kaynakları ve kullanımları tabloları
- Bilanço dışı yatırım hesabı sahiplerinin özkaynak değişim tabloları
- Tekâfül işletmeleri açısından poliçe hamillerinin fon fazlası değişim tabloları.

Tablolarda yer alan karz, kelime olarak ödünç anlamını taşır. Başka (hukuki) bir tanıma göre, “karz, diğer anlamıyla “misli bir malı, belirsiz bir zaman sonra misli geri verilmek üzere birisine vermeye denir” (Ekinci, 2016: 534).

Faizsiz Finans Muhasebe Standartlarının birincisine göre (FFMS-1); “Finansal durum tablosu, gelir tablosu, nakit akış tablosu, ortaklara ait özkaynak değişim tablosu veya dağıtılmamış kârlar tablosu, kısıtlanmış yatırımlar değişim tablosu, zekât ve sadak fonunu kaynakları ve kullanımları tablosu (Katılım bankası zekât toplama ve dağıtma sorumluluğu üstlendiğinde), karz fonunu kaynakları ve kullanımları tablosu, finansal tablo dipnotları, kavramsal çerçevede belirtildiği üzere, finansal tablo kullanıcılarının ihtiyaç duyduğu bilgileri sağlayacak her türlü tablo, rapor ve diğer veriler” katılım bankası tarafından sunulması gereken bilgi ve tablolarıdır.

Katılım bankaları, mevduat bankalarından farklı olarak, temel tablolarında kısa ve uzun vadeli varlık/borç ayrımı yapmamaktadır. Banka ve diğer kurumlar için olan muhasebe standartlarına benzer şekilde, tablolarını karşılaştırmalı olarak yayımlamaları gerekmektedir. Açıklama ve dipnotların ayrıntılı içeriğinin mevduat bankalarının açıklamalarından farklılık gösterdiği görülür.

5. KATILIM BANKALARINDA DENETİM VE İÇ DENETİM

Denetim, muhasebe bilim literatüründeki tanımıyla genel olarak, finansal tablolardaki sunulan bilgilerin, kanıt niteliğindeki belgeler aracılığıyla, kabul edilmiş ölçütlerle karşılaştırılması ve doğruluğunun tespit edilmesi işlemleridir.

AAOIFI'nin Yönetişim ve Etik Kurulu (AGEB-AAOIFI Governance and Ethics Board), katılım bankaları (faizsiz finans kuruluşları) için Denetim Standardı'nı (ASIFI) No. 6 “Dış Şeriat Denetimi (Faizsiz Finans Kuruluşlarının Şeriat İlke ve Kurallarına Uyumuna İlişkin Bağımsız Güvence Taahhüdü)” adı altında yayımlamıştır (AAOIFI, 2018). Buna göre, FFK dış denetim (bağımsız) ve tasdik dış denetimi olarak iki şekildedir.

Faizsiz finans kuruluşları için Kamu Gözetim Kurumu (KGK) tarafından uluslararası uyum amacıyla, 1 Ocak 2020 tarihinde yürürlüğe girmek üzere 5 adet; 1 Ocak 2021 tarihinde yürürlüğe girmek üzere 1 adet; toplam 6 adet bağımsız denetim standardı yayımlanmıştır. Ayrıca bir de “Faizsiz finans kuruluşlarının Bağımsız Denetimini Yürüten Denetçiler İçin Etik Kurallar” standardı yayımlanmıştır.

Denetime tabi diğer kurum ve kuruluşlar için standartlaşmış olan denetimin faizsiz finans kuruluşlarının ekonomide kapsadığı alan açılarından önemli bir ayrıcalığının olması hiç kuşkusuz ihtiyaç dâhilindedir.

“Katılım bankaları bağımsız denetim standartları” ile “bağımsız denetim standartları” arasındaki en önemli fark, fihki kurallara uygunluğun test edilmesi ve raporlanmasıdır. Hatta öyle ki klasik denetim adımlarının her aşamasında mutlaka fihki (İslami kurallar) uygunluk yer almaktadır. Böylece denetimin basit tanımında yer alan “var olanla olması gereken arasındaki uygunluğun belirli ölçütlerle araştırılması” ifadesindeki ölçüt: “ülke mevzuatı” ile birlikte “İslami Kurallar” olmaktadır. Denetçi için “İslami Kuralların” finansal anlamdaki şekli ise “Faizsiz Finans Muhasebe Standartları” olmaktadır.

Denetçi raporunun da yine bu sürece uygun olarak hazırlanacağı ve şekil şartları ile içeriğinde olması gerekenler “Faizsiz finans kuruluşları bağımsız denetim standartları” içinde yer almaktadır.

Gerçeğe uygunluğun ve doğruluğun yine FFMS’ye göre tespit edildiğinin raporda açıkça belirtilmesi gereklidir. Görüş örneği standartta şu şekilde yer almaktadır:

“Görüşümüze göre finansal tablolar, ...Katılım bankasının... (hesap dönemi sonu) itibarıyla finansal durumunu ve aynı tarihte sona eren hesap dönemine ait faaliyetlerinin sonuçlarını ve nakit akışlarını (ve diğer finansal bilgilerini) fikhî ilke ve kurallara (finansal kuruluşun danışma komitesi tarafından belirlenen) ve Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yayımlanan Faizsiz Finans Muhasebe Standartları’na ...(ve ...’ya) uygun olarak doğru ve gerçeğe uygun bir biçimde sunmaktadır”.

Raporun detaylarına bakıldığında, denetime tabi Katılım bankasının finansal durum tablosunun ve gelir/gider tablosunun içeriğinde fikhî kurallara aykırı hiçbir unsurun olmaması gerekmektedir. Ancak burada dikkat çeken bu hükümlerin neler olduğu, kuruluşun İslami anlamda uzman olan danışma kurulan bırakıldığı görülmektedir. Bu anlamda, ilgili danışmanların gerçekten hem finansal uzmanlığının hem de yüksek İslâmi bilgisinin olması gerektiği tartışılmazdır. Aynı zamanda KGK tarafından yayımlanan standartlara uygunluk denetimi yapıldığı anlaşılmaktadır. Denetim tanımındaki kabul edilen ölçüt, KGK’nın “Faizsiz Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Standartları”dır.

Bilginin denetim amaçlarına uygun olarak sunulması gerekliliği ise yine uygulanmak zorundadır. Muhasebe denetiminin bilinen amaçları ise, “geçerlilik, tamlık, dönemsellik, sahiplik, doğruluk, değerlendirme, sınıflandırma, açıklama”dır. İlgili standartlara uyum sağlanmış olsa bile, denetimin amaçlarına uygun yapılmamış olan denetim raporunun güvenilirliği tartışmalı olacaktır. Yapılan iş her ne kadar katılım bankasının fikhî bilgilere uyumunu gerektirse de ticari bir iştir ve genel geçer muhasebe ve denetim kurallarından ayrıştırılamaz.

SONUÇ

Katılım bankaları (faizsiz finans kuruluşları) kriz dönemlerinde, faiz aracını kullanmadıkları için mevduat bankalarına göre daha uzun vadede çözüm üretebilmektedirler. Yukarıda açıklanan literatüre ve piyasa gelişmelerine bakıldığında, katılım bankalarının son dönemde hızlı ve kısa sürede büyüdüğü, geliştiği ve kârlılıklarını artırdıkları görülmektedir.

Her ne kadar katılım bankalarının oluşumları çeşitli sebeplere dayansa da, temel sebebin, faizi kazançlarına dâhil etmek istemeyen yatırımcı için bir alternatif olduğu anlaşılmaktadır.

Buna ilişkin olarak çalışmamızda, katılım bankalarına kavramsal bir yaklaşımla bakılmıştır. Tarihsel gelişimine değinildikten sonra faizsiz finansın tercih edilmesinin sebebi açıklanmıştır. Buna göre, özellikle dini (İslami) temelli sebeplerle kişisel bazda faizi ret eden başka bir ifadeyle haram kabul edenlerin tercihleri mevduat bankaları yerine katılım bankalarına yönelmiştir. Ülkesel bazda ise İslami hükümlerle yönetilen ülkelerdeki mevzuatın faizi kabul etmemesi ve yanı sıra bu ülkelerin petrol vb. zenginlikleri sebebi ile ticari hayatın en önemli taraflarından olması faizsiz finans kuruluşu mevzuatlarının diğer ülkelerde ve Türkiye’de de gelişmesini gerekli kılmıştır.

Çalışmamızda son olarak faizsiz finans kuruluşları için muhasebe ve denetim mevzuatına değinilmiştir. Katılım bankaları için bu kuruluşlara sahip ya da onlarla iş ilişkisinde bulunan tüm ülkelerin mevzuat düzenlemesine gitmesi kaçınılmaz olmuştur. Ülkemizde de bu yönde “Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu” uluslararası uyum çerçevesinde muhasebe ve denetim standartları yayımlamıştır. Mevduat bankalarının finansal çerçevesi ile temeldeki farklıları; vade farkının olmaması ve fıkhi hükümlerle belirtilmiş para akışının da tablolarda yer alıyor olması gibi sayılabilir.

Katılım bankalarının danışma komitesi uzmanlarının finansal tablo ve raporların İslâmi bilgilere göre hazırlanmasına ilişkin prosedür ve politikalardan sorumludur ki, bu kişilerin fıkhi bilgilerinin yüksek olması beklenir. Danışma komitesi üyelerinin bu uzmanlıklarının kim tarafından nasıl tespit edildiği de düşünülmeli ve buna yönelik eğitimin verilmesi gereklidir.

Katılım bankalarının ilk oluşumunda iç denetçiler daha çok dini kurallara aykırılığı inceleyen danışmanlar olarak yer almıştır ki bu kişilerin görevi, ilgili katılım bankalarının şer’i kurallara bağlı kalıp kalmadığına dair rapor hazırlamaktır (Ertugay vd., 2019: 1445).

Faizsiz finans kuruluşlarında faaliyetlerin uygunluğunu denetleyen bir iç denetim mekanizması olarak ana sorumluluk faizsiz finans kuruluşu danışma komitesine verilmektedir. Faizsiz finans danışma komitesi, kurum faaliyetlerinin İslami kurallara uygun olup olmadığı konusunda hüküm veren, uygulanışına ilişkin prosedürleri belirleyen, kuruluş içindeki bir birim olarak yer alır (Shahar vd., 2018: 153).

Katılım bankalarına ilişkin mevzuatın geliştirilmesi, ekonomik dünyanın sınırsızlığının bir gerekliliğidir. Dünyadaki yüksek petrol arzını ve altın gibi değerli madenleri çoğunlukla elinde bulunduran İslam Ülkeleri ile ticaretin geliştirilebilmesi ve ülkemizdeki dini inancı sebebi ile bankalarla çalışmak istemeyen insanların yatırımları için bir alternatif sunulabilmesi için katılım bankalarının da yeterli ve işler düzeyde olması önem arz etmektedir.

ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ BEYANI

Çalışmada kullanılan yöntem etik kurul iznini gerektirmemektedir.

DESTEK BEYANI

Bu çalışma herhangi bir kişi veya kuruluş tarafından desteklenmemiştir.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

Ağkan, F. (2018). AAOIFI standartları ve Türkiye katılım bankalarında uygulanabilirliği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 235-245.

Arabacı, N. (2007). Katılım bankalarının Türkiye’de bankacılık sektöründeki yeri, işleyişi ve performans analizi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

- Canbaz, M. F. (2013). Katılım bankacılığının Türk bankacılık sistemindeki yeri, çalışma şekli, enstrümanları ve performans analizi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırklareli.
- Doğan Burtan, B., Kaya, M. ve Narçiçek, N. (2017). Dünya bankacılık sektöründe islam bankacılık sisteminin gelişimi, çalışma prensipleri ve Türkiye’de islam bankacılığı üzerine bir analiz, *The Journal of Academic Social Science*, 5(48), 175-190.
- Ekinci, E. B. (2016), *İslâm hukuku*. İstanbul: Arı Sanat Yayınları.
- Ertugay, E., Gülençer, İ., Karabayır, M. E. ve Doğan, M. (2019). Faizsiz finansal kuruluşların denetimi, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 54(3), 1442-1457.
- Gökçen, G. ve Gönen, İ. (2017). Katılım bankalarının finans sektörü içindeki yeri ve katılım bankalarına yönelik müşteri algısı. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 61-77.
- Kartal, M. T. (2019). Katılım bankacılığında danışma komiteleri: Faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uyuma ilişkin tebliğ (tebliğ) üzerine bir inceleme. *Journal of International Banking Economy and Management Studies*, 2(2), 93-108.
- Kaytancı, B. G., Ergeç, E. H. ve Toprak, M. (2013). Katılım bankası müşterilerinde bankacılık ürün ve hizmetlerine yönelik memnuniyet: Türkiye örneği [Tam metin bildiri]. *International Conference on Eurasian Economies* içinde (ss. 801-811). St. Petersburg: Rusya.
- KGK, *Faizsiz finans muhasebe standartları (FFMS)*, [https://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/9201/Faizsiz-Finans-Muhasebe-Standartlar%C4%B1-\(FFMS\)%20](https://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/9201/Faizsiz-Finans-Muhasebe-Standartlar%C4%B1-(FFMS)%20).
- Özkan, H. (2012). Katılım bankacılığının klasik bankalarla karşılaştırılması ve muhasebe uygulamaları. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Özulucan, A. ve Özdemir, F. (2010). *Katılım bankacılığı*. Çetiner, U. (Editör). İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Sakınç, S. Ö. ve Poyraz F. (2018). Katılım bankalarına yönelik yatırımcı algısı: Çorum ili örneği, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 433-454.
- Shahar, W. S. S. W., Hassin, W. S. W. and Zan, U. M. S. M. (2018). Shariah audit for Islamic financial institutions (IFI’s): Issues and challenges. *Reports on Economics and Finance*, 4(4), 151–158.
- Şahin, Y. (2019). Türk bankacılık sisteminde katılım bankalarının mevduat bankalarıyla mukayeseli analizi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- TDV, *İslam ansiklopedisi*. <https://islamansiklopedisi.org.tr/faiz>.
- Ustaoğlu, D. (2014). Türkiye’de katılım bankacılığı sektöründeki yeri ve önemi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Sunbat, A. (2016). Katılım bankacılığı. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.